

Városunk

Budapesti Honismereti Híradó

XIII. évfolyam 4. szám

Ingyenes

2010. október

Ötvenéves a honismereti mozgalom

Honismereti Akadémia Kőszegen

Az elköszönő elnök, Halász Péter megnyitja a konferenciát

Idén is megrendezték a honismeret megyei és fővárosi szervezeteinek ötnapos akadémiáját, azaz konferenciáját. Most Kőszeg, a pati-

nás, határ menti város adott otthont a találkozóknak. A XXXVIII. Országos Honismereti Akadémia két évfor-

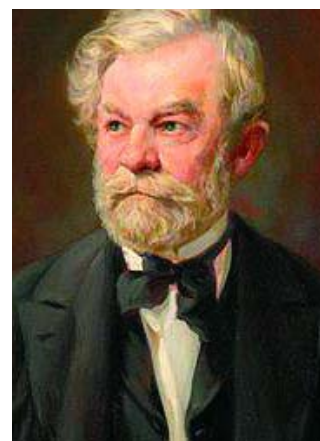
(Folytatása a 10. oldalon.)

Buda utolsó polgármestere

Házmán Ferenc (1810–1894)

A Budapesti Történeti Múzeum Vármúzeumában június 16-án Nagy Gábor Tamás, a Budavári Önkormányzat polgármestere nyitotta meg a Házmán Ferenc (1810–1894) Buda polgármestere – a kiegyezéstől a városegyesítésig című kiállítást. Kiemelte, hogy Házmán tetteit nem pusztán a karriervágy, az egyéni boldogulás motiválta, inkább a haza szolgálata, a rendíthetetlen hazaszeretet. Hangsúlyozta, hogy a helytörténet ápolása sem egy mellékes tevékenység, hanem a hazaszeretet ápolásának egyik legfontosabb eleme.

Budapest Főváros Levéltára Várostörténeti Tanulmányok könyvsorozatában kiadta Czaga Viktória Házmán Ferenc, Buda utolsó polgármestere című kötetét. (Folytatása a 2. oldalon.)

Házmán Ferenc (Cserna Károly: olaj, vászon – Budapesti Történeti Múzeum)

Házmán Ferenc neve különösen akkor vált újra közzismertté, amikor 1997-ben

Illés-kút a Szentháromság téren

Az I. kerület díszkútjait Rajna György városvédő és helytörténész gyűjtéséből ismerjük. A Várnegyeden kí-

vül az egykori I. kerületi listában szerepelnek a Víziváros, Tabán (egykori Logod falu a Várlejtőn) és Krisztinaváros díszkútjai is.

A budai Vár régimúlt történetei között, humanisták megemlékezését idézzük: Mátyás király korában ünnepi alkalmakkor a híres budai vörös bor folyt a kutakból. Ez a hagyomány nem tűnt el teljesen, napjainkban a régi kutak helyén újak létesültek, a régiek is megújul-

A budai Vár díszkútjai

Évszázadok üzenete

Ilyen kút található az egykori Stobl-házban. A Mátyás-templom felújítása során Schulek Frigyes és Strobl Alajos az ott talált régi középkori Anjou- és Mátyás-kori kutak maradványaiból egy újat hozott létre. Restaurálták, majd az ezredfordulón ismét felújították. A budai Vár ünnepi alkalmain március 15-én és május 21-én – felelevenítve a régi hagyományt – itt ismét vörös bor ömlik a kút orszálos kifolyóján...

A királyi vár egykori szép díszkútjai nem maradtak fenn. A rekonstrukciós kí-

serletek inkább a középkor metrikus hangulatú kertjét idézik, Borsos Miklós kompozíciójával.

A török kiűzését követően az új betelepülők a maguk kultúráját hozták. A barokk ellenreformáció idején – ma már csak régi rajzok által ismerjük – a Szentháromság téren álló kutat Loyolai Szent Ignác szobrával díszítették. Amikor a jezsuita rendet feloszlatták a budai polgárjogot szerző művész, az olasz Carlo Adami klasszicizáló szobrát, Pallasz Athénét helyezték el rajta. Ez a szobor áll a régi budai Városháza szoborfülkéjében, a mindenki által ismert lándzsás, városvédő Pallasz (Folytatása a 8. oldalon.)

Házmán Ferenc fényképe (Venderber-gyűjtemény)

• **folytatás az első oldalról**

Ez a könyv napjainkig legjobb „kalauza” Házmán Ferenc életútjának – nem véletlenül kérték fel Czaga Viktóriát e tárlat tudományos munkatársának.

Kétszáz éve született a németajkú és katolikus budai polgárcsaládból származó, az 1840-es évek Budájának egyik legrokonszenvesebb alakja, Házmán Ferenc. A városhoz nemcsak születése, hanem hivatali pályafutása is kötötte, amely a budai tanács szolgálatában kezdődött. Rövid idő alatt a város főügyésze, majd főjegyzője lett. Alapítója a Budai Casino-nak, az Országos Védegylet helyi fiókjainak. Országgyűlési követ az 1843–44. és az 1847–48.

Buda utolsó polgármestere

évi országgyűlésen – a magyar nyelv és nemzetiségről – érvényt szerezve, ő szólalt meg először magyarul a budai tanácsülésen.

Baththyány Lajos kormányának megalakulása döntő fordulatot jelentett életében: Szemere Bertalan belügyminiszter tanácsnoknak és osztályigazgatónak nevezte ki. Az 1849. évi április 14-i trónfosztás után a Szemere-kormány külügyminisztériumába helyezték át. A szabadságharc leverésének utolsó napjaiban menekült török földre, de előbb segédkezett Szemerének a korona, s a koronázási jelvények elrejtésében az Orsova melletti füzesben. Követte Kossuth Lajost az ázsiai száműzetésbe, onnan szabadulva, 1851-ben New Yorkban telepedett le.

A kiállítás meghívón szereplő fénykép eredetije dagerrotípia, mely New-Yorkban készült az 1850-es évek közepén Kimball & Cooper műhelyében a Broadway-n, nem messze Házmán Ferenc Liberty Street 66. szám alatti lakásától. Házmán maga is kitanulta a fotografálást.

Az emigráció idején volt nyelvtanár, borkereskedő is,

majd a 60-as években se-lyemhernyó tenyésztésbe fogott ingadozó eredmény-nyel. A hazajövetel ára 1867-ig a hűségeskü letétele lett volna, ezért csak a kiegyezés után tért haza. A hűségeskü elutasításáról a Magyar Országos Levéltár egy dokumentuma is tanúskodik a kiállításban.

A kiegyezés után szülővárosa megválasztotta és hazahívta – polgármesternek. Így a városegysítésig, 1873-ig Buda polgármestere, négy cikluson át kormánypárti képviselője volt. Buda és Pest egyesítésére ő tett először javaslatot az 1847–48. évi országgyűlésen. Budapestnek, bár jelölték, nem ő lett főpolgármestere, hanem Ráth Károly. Az 1880-as években végleg visszavonult a közéleti sze-

Nagy Gábor Tamás polgármester nyitotta meg a tárlatot

repléstől. 1894. április 14-én ért véget Jókai Mór tollára illő, fordulatokban gazdag, hosszú életpályája.

A kiállításban e kalandos életet 80 tárgy jeleníti meg, köztük személyes darabok, fényképek, portrék, városlátképek, dokumentumok, borászati eszközök.

Forrás: www.btm.hu

A tárlóban Házmán Ferenc emlékei: Váray Ferencnek hozzá írt három dala, jelölése Budapest főpolgármesterének (1873), képviselői programbeszéde (1869)

Megjegyzendő, hogy tudomásom szerint kerületi szintű helytörténeti bibliográfia Budapesten talán negyedszázada adtak ki!

A Csepeli Vállalkozás-fejlesztési Közalapítvány gondozásában jelent meg *Bolla Dezső és Holczman Györgyné* szerkesztette Csepeli Helyismereti Bibliográfia, amely az 1950-ben Budapesthez csatolt település és a Csepel-szigetről megjelent forrásokat (Anonymus Gesta Hungarorumától 2009-ig) közli.

Közel nyolcszáz könyv mellett újságok, folyóiratok,

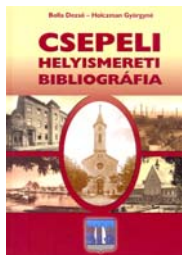
kéziratok, kisnyomtatványok, térképek és internetes források is szerepelnek (önálló fejezetekben) kötetükben.

Elegánsan (négyszínnyomás, műnyomó papír, kemény borító, fűzött kötés) kivitelezett, 136 oldalas könyvükben minden fejezet előtt eligazítást adnak az adott forrástípus anyagáról. Gondosan tördelt, a könyvborítók, archív fotók és térképek egyfajta illusztrációként színesítik a forrásfelrolásokat.

Csepeli Helyismereti Bibliográfia

Egy-egy település, városrész bibliográfiájának értékét igazán azok tudják hasznosítani, akik szűkebb pátriájuk elkötelezett lokálpatriótájaként foglalkoznak településükkel.

A települési bibliográfiák panorámaképet adnak a helyiség kutatásának múltjáról, segítik a helytörténettel foglalkozók kutatásait, a

kerületi helytörténeti ismeretek iskolai oktatását, főiskolai és egyetemi hallgatóknak a szakirodalomban való tájékozódását, a honismereti vagy helytörténeti civil szervezetek tevékenységét, a település vezetésének döntés-előkészítési munkáját, pedagógusok, könyvtárosok, újságírók, stb. tevékenységét.

Egy elfeledett építész

Diescher József (1811–1874)

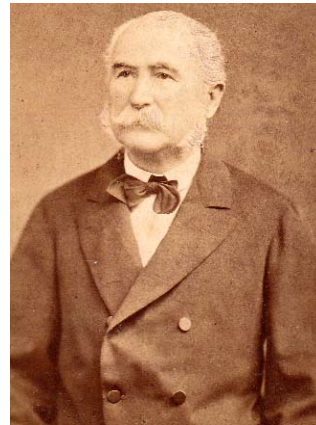
A Frankfurt am Main-ból származó építészdinasztia fejként Diescher József számos épületet tervezett és kivitelezett Pesten. Jelenleg Budapesten 22 műemlék őrzi keze nyomát. Csupán 1850 és 1860 között több mint kétszáz építési engedélyt kapott a fővárosban. A Magyar Tudományos Akadémia építési kivitelezője (tervezője: Szkalnitszky Antal), majd az MTA bérházának (1865) tervezője volt, utóbbi az Akadémia épületének folytatása, ma az MTA könyvtára van benne. Ebben az épületben lakott haláláig Arany János.

Diescher József sokáig tiszta klasszicista stílusban épített, de az 1860-as évektől már határozottan az eklektika felé hajlott, romantikus, neoreneszánsz elemeket is felhasználva. Emléktábla őrzi nevét az általa 1871-ben tervezett Vörösmarty Mihály Gimnázium (VIII. ker., Horánszky utca 11.) falán, illetve a Szervita téri templomon, amelynek

weis u. 15., a Mária u. 10., a Dorottya u. 6. szám alatti ún. Wurm udvar – jelenleg Dorottya-palota – felső két szintje.)

Egyik testvére, Diescher János, a Rókus kórház főorvosa volt. Számára tervezte a Bajcsy-Zsilinszky út 17. szám alatti lakóházat. Építővállalata végezte a Közvágóhíd építészeti munkálatait, valamint a pesti alsó dunai kórakpart kialakítását – amit gyakran emlegetünk nyaranként a Pestet fenyegető árvizek idején! Másik testvére, Diescher Antal is építész volt, róla a Magyar Építészeti Múzeum őrizz egy fiatalkori olajportrét.

Ha a mai húszezer forintosra nézünk, annak hátán a Bródy Sándor utca 8. szám alatti régi képviselőházat látjuk (ma: Olasz Intézet). Tervezője Ybl Miklós, kivitelezője Diescher József volt. Jó munkakapcsolatuknak köszönhetően sok más épület tervezésében-kivitelezésében dolgoztak együtt az évek során. Diescher cé-

Diescher József fotója

beszámoltak, a „falegyen-ünnepeken” az egész város lakossága részt vett – lelkesen éltette az építőket, hiszen az épület léte ekkortájt égető politikai kérdés volt. Hivatalos felavatása 1866. április 16-án történt meg.

A Vörösmarty Gimnázium tervezésekor (1871–74) Diescher a legmodernebb tudományos eredmények oktatási megismertetésére is gondolt. Ennek jó példája nemcsak a tágas természet-tudományos szertár, hanem a hátsó lépcsőház kialakítása is, amelyben a híres Foucault-féle ingakísérlet a diákok számára bemutathatóvá vált. A francia Foucault 1851-ben a párizsi Pantheonban végezte el kísérletét, amellyel bebizonyította, hogy az inga lengési síkját a Föld forgása közben megtartja. Az új gimnázium terveibe már bekerült e demonstráció elvégzésének lehetősége, amit rendszeresen, minden évben bemutatnak a diákoknak, illetve nyílt napokon a látogatóknak. A Vörösmarty Gimnázium 2002-ben lett műemlék, az emléktáblát dédunokája, M. Dévényi (Diescher) Márta leplezte le.

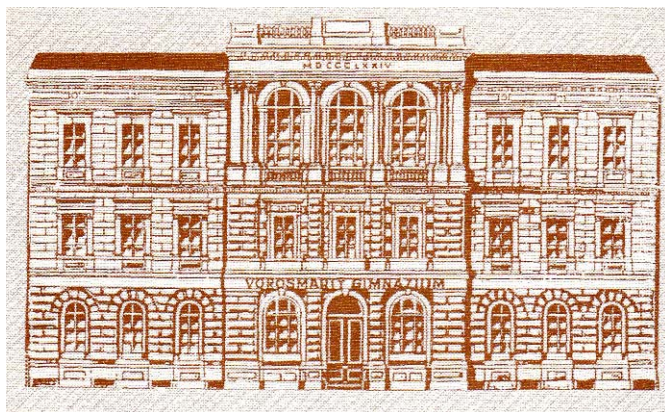
Az épület 1874-es átadását Diescher József már nem érthette meg, egy héttel az avatási ünnepség előtt halt meg. A Kerepesi temetőben (Fiumei úti Nemzeti Sírkert) nyugszik, a Salgótarjáni úti oldal 416-os fal

melletti kriptájában. A kriptát – igen nagy igényességgel és esztétikummal – maga tervezte és építtette még életében, korán elhunyt gyermekei is ide kerültek. Korinthusi oszlopok között, timpanon alatt saját márvány mellszobra állt egy oszlopon. A sírfeliratok az oszlopok közti fali márványtáblára kerültek. A kriptát szépen megmunkált kovácsoltvas kerítés fogta körbe. A második világháború alatt szőnyegbombázás érte a városrészt, a kriptá is erősen megrongálódott. Azt követően – munkásmozgalmi temetőhelyé válva – nem engedélyezték a polgári temetéseket a család számára. A sír állapota fokozatosan romlott, jelenlegi formájában elkeserítő, méltatlan ahhoz az emberhez, aki annyit fáradozott Pest „szépítésén”. A leesett márványszobor az 1980-as években eltűnt, ugyanúgy, mint a kerítés vasrészei. A kis kertet benőtte a gaz. Felújítása, rekonstrukciója komoly összegbe kerülne... Szomorú az is, hogy a fiatal építészek számára Diescher József neve ismeretlen, alig emlékeztek tábla híresebb épületei falán munkásságára. Jó lenne ötletet kapni arra, hogy műalkotás-értékű síremlékét hogyan lehetne védetté nyilvánítani és rendbe hozni.

**Kőrösné
dr. Mikis Márta**

Zugló játéka

A Zuglói Helytörténeti Műhelyben szeptember 24-én *Tóthné Nagy Katalin* nyitotta meg a Régi idők játéka – Félteve őrzött emlékek, múlt századi játékok című kiállítást. Október 28-ig megtekinthető tárlatukat mintegy húsz helyi gyűjtő és szervezet anyagaiból állították össze.

A Vörösmarty Gimnázium homlokzati rajza

homlokzatát és középtornyát alakította ki. Diescher tervezte a Rákóczi út 57. szám alatt levő szlovák evangélikus templomot (ma kiállítóterem), és számos korabeli lakóházat, elsősorban a mai V. és belső VIII. kerületben. (Például a Semmel-

ge a képviselőház építését 1865. szeptember 11-én kezdve 800 munkással, és rekordidő, 3 hónap alatt végeztette el. Az épület bútorozatlanul, száradó falakkal már 1865. decemberére készen állt. Az építkezésről az egykori újságok naponta

A Mátyás-templom harangjai

A budai harangöntőtől az angyalföldi öntődéig

A Budavári Nagyboldogasszony (Mátyás) plébánia-templom a 13. századtól kezdve nem csak Buda katolikus hitéletének kiemelkedő helyszíne volt, hanem mint koronázási színhely a magyar történelemben is fontos szerepet töltött be.

A templom harangjai több évszázad tanúi, történetük egybeforrta a főváros sokszor

A harangon a Magyarok Nagyasszonya látható (1891)

viharos eseményeivel. Sajnos az épület középkori, illetve Buda 1686-ban történt felszabadítása után öntött harangjai sem maradtak meg napjainkra. Az előbbieket a török, az utóbbiakat, pedig az 1723-as nagy budai tűzvész pusztította el.

A tűz során megolvadt harangokat alapanyagként Zechenter Antal budai harangöntő használta fel a templom új harangjainak elkészítéséhez. Ezek közül kettő maradt fent a jelen kor számára.

Az 1723-ban öntött harang a déli toronyban található, alsó átmérője: 116 centiméter, tömege 900 kilogramm. Felirata latin és német nyelvű: „GOSS MICH ANTONI ZECHENTER IN OFEN ANNO 1723.” alul: „DEO VNI IN ESSENTIA TRINO IN PERSONIS PATRI FILIO ET SPIRITVI SANCTO D. D.” alsó karimán: „ANNO MDCCXXIII POST VRBEM INCINERATAM IPSO DIE PASCHATIS 28 MARTY HANC CAMPANAM R. P. STEPHANVS DINARICH PROVINCIAE AVSTRIAE SOCIETATIS IESV PROVINCIALIS F. F.”

A mester másik harangja 1724-ben készült és a templom huszártoronyában helyezték el – felső részén a második világháborúban kapott belövés nyomán két-

tenyényi lyuk tátong. Felirata: „IN OFEN ANNO 1724 GOSS MICH ANTONI ZECHENTER”, alsó átmérője 48 centiméter. A harang palástján egy korpuszt találunk.

A templom 19. század végén történt átépítése során új harangokat öntött Walser Ferenc pesti harangöntő. Ezeket egy kivételével későbbi hadi célokra elvitték. A megmaradt harang 1891-ben készült Borromei Károly tiszteletére. Díszítése a neogótikus stílus jegyeit mutatják, igazodva a templom neogótikus stílusú átépítéséhez. A harang palástján mandorlában a Magyarok Nagyasszonya látható, akinek az egyik kezében a kisdéd Jézus található, a másik kezével egy jogart fog. A gyermek Jézus egyik kezét áldásra emeli, a másikban az országalmát tartja.

A harang felirata: „ISTEN DICSŐÍTÉSÉRE, HAZÁNK NAGYASSZONYA TEMPLOMÁBA I. MÁTYÁS KI-

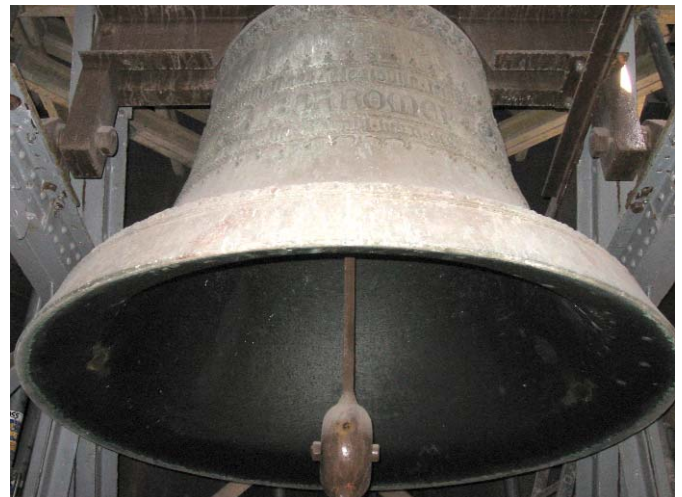

Háborúban sérült harang a huszártoronyban (1724)

PÜSPÖK. WALSER ÖNTÖTT. BUDAPESTEN. MCCCXCI”

Az MMKM Öntődei Múzeumának kiállításán található az a harangütő, amely a templom Borromei Károly féle harangjához készült, és 2000-ig töltötte be funkcióját. A déli torony legfiatalabb harangját a Mátyás-templom egykori plébánosa, Fábián János vásárolta a Csepel-Belvárosi Kisboldogasszony plébániától. Az 53,5 centiméter alsó átmérőjű haragot 1936-ban Szlezák László angyalföldi műhelyében öntötte.

A passauai Perner-öntődében 2010. év végére a Má-

A Mátyás-templom 1891-ben öntött harangja

RÁLY TORNYÁBÓL SZÓLÍTOM A HÍVEKET. VÉDSZENTEM BORROMEI SZT. KÁROLY BIBORNOK. FÖLAJÁNLOTT. ÉS. FÖLSZENTELT. HORNIG. KÁROLY. BÁRÓ. VESZPÉMI.

tyás-templom részére új harangok (4500, 2200 és 1500 kilogrammos) készülnek, amelyekkel ismét a teljes pentaton skála zendülhet fel a toronyból.

Millisits Máté

II. Reformkori Nap Pesterzsébeten

A Kossuth Társaság szeptember 18-án rendezte meg a II. Reformkori Napját Pesterzsébeten. Korabeli viseletben felvonulás, emlékülés, megemlékezés, reformkori ebéd, ünnepi koncert, a Városházánál kézműves foglalkoztató... várta a rendezvény résztvevőit.

Dél előtt 1/2 10 órakor a Kosuti és Nagy György István utca sarkán gyülekeztek, majd vonultak fel korabeli jelmezben. Ezt követően a Gaál Imre Galériában

Csorba László, a Magyar Nemzeti Múzeum főigazgatója tartott előadást „A döblingi Széchenyi és a londoni Kossuth” címmel.

A kerületi Széchenyi- és Kossuth-szobornál virággal emlékeztek meg, majd a Csili Étteremben reformkori ebéd várta a résztvevőket. Délután a Lajtha László zeneiskolában tartott ünnepi koncert – Erkel és a nemzeti romantika témakörben – zárta a rendezvény sorozatot.

Kétszáz lépcsőn a történelemben

Szabadegyetem, családi programok, múzeumi órák

A Budapesti Történeti Múzeum Vármúzeumában közel 10 millió forintos uniós támogatással (TÁMOP pályázat) valósul meg egy múzeumpedagógiai program – ismertette augusztus 29-én a Királypincében Molnárné Aczél Eszter és Zalka Péter. Ingyenesen látogatható a Budavári Szabadegyetem havonkénti, szerdai napokon, délután 5 órakor kezdődő tíz előadása, amely a budai várral kapcsolatos legújabb kutatásokon alapulnak. Szeptember végén Perényi Ro-

land tartott előadást Polgárok, burzsuák, parvenük címmel...

Hagyományteremtő szándékkal szintén ingyenesen látogatható egész napos családi foglalkozást tartanak négy vasárnapi alkalommal. Augusztus végén Beatrix-ünnep, szeptember végén a 200 lépcsőn a középkorba... címmel délelőtt 10 órától délután 4 óráig sorakoztak programjaik. A november 28-i Sakk a történelemben nevet viselő rendezvényükön délelőtt 10 órától Orgován Sándor

nemzetközi sakkmeister tart sakk történeti előadást és családi szimultán partikat. Fél 2-től Erkel Ferenc és a

A pályázat lehetővé tette egy éven át ingyenes tematikus múzeumi órák tartását három általános iskola (az I. kerületből a Tárnok utcai Budavári Általános Iskola) és két gimnázium (az I. kerületből a krisztinavárosi Pe-

Zalka Péter és Molnárné Aczél Eszter a programsorozat tájékoztatóján

sakk címmel Németh Éva muzeológus előadást lehet meghallgatni, majd Erkel muzsikája címmel Solymosi Tari Emőke zenetörténész előadásán lehet részt venni.

tófi Sándor Gimnázium) osztályai számára. A kísérleti jellegű programot igény esetén öt évig, de már önköltséges alapon folytatná a Vármúzeum.

gábrriel

Budavári Szabadegyetem

Október 27. 17 órakor – A Budai Királyi Palota évszázadai/1. – A középkori palota (előadó Magyar Károly régész)

November 24. 17 órakor – Mátyás hadserege (előadó B. Szabó János fegyvertörténész)

December 8. 17 órakor – Buda török ostromai (előadó B. Szabó János fegyvertörténész)

A Lánchíd Kör egy éve

Január 30-én hagyományos Julianus ünnepségünkön a Hilton Szálló Anjou termében Benkő Mihály történész Kazahsztánban tett kutatásairól számolt be.

A Budai Vigadóban február 24-én tisztújító közgyűlést tartottunk, amelyen a megüresedett elnöki tisztségre Gergely Attila tudományos kutatót, a Károli Gáspár Református Egyetem japán tanszékének tanárát, Kelet-Ázsia gazdaságának kiváló ismerőjét választottuk, aki régóta tagja, és rendszeres előadója körünknek. Ez alkalommal filmvetítéssel két korábbi elnökünkre emlékeztünk: Zeőke Pál kapcsán az 1994-es kerületi kitüntetésekor készített interjút vetítettük le. Mojzes Imrének pedig a kalocsai iskolánöv-

rek kínai missziójáról és a 104 éves Lidvina nővérrel készített filmjét mutattuk be.

Március 24-én Csóti György külügyi szakértő, egykori zágrábi nagykövet volt vendégünk, aki a magyar nemzet határokon átívelő egyesítésével kapcsolatos elképzeléseit ismertette.

A Litea Könyvszalomban április 28-án Kerny Teréz művészettörténész ismertette a budai Vár Szent György vonatkozású emlékeivel kapcsolatos legújabb kutatásai eredményét. Előadása előtt hagyományainknak megfelelően virágot helyeztünk el a Szent György-szobornál.

Május 15-én elhunyt elnökünk, Mojzes Imre kalocsai sírjához látogattunk el, halálának évfordulóján.

Gergely Attila (a kör elnöke) és Benkő Mihály a Julianus ünnepségen (A szerző felvétele)

A Széchenyi-évfordulóhoz kötődően Széchenyiek és a magyar közlekedés címmel Széchenyi és gyermekei, Ödön és Béla munkásságát ismertette május 17-én Gáspár János tanár, a Magyar Közlekedési Közművelődési Alapítvány elnöke a Budai Vigadóban.

Október 6-án Széchenyi István munkásságára emlékezve a Lánchíd és kora címmel Szabó László muzeológus, hídtörténész szakember ismerteti a Lánchíd

építésének hátterét. Ezen az ünnepi rendezvényen egyesületünk fennállásának 20., ill. működésének 25. évfordulója alkalmából a kiemelkedő egyesületi munkát elismerő okleveleket adunk át alapító tagjaink közül négynek: Mészáros Ilona szervezőnek, a korábban gazdasági ügyeket végző Huszka Jenőnének, Gartner Vilmosnak és Zeőke Gabriellának, a kapcsolattartásért felelős tagjainknak.

Práimajer Mária

Divat a múltból

Történelmi korok viselete Pesterzsébeten

A Pesterzsébeti Múzeum Rátkay-Átlók Galériájában (XX. ker., Klapka u. 48.) április 10-től láthatók *Illyés Borbála* történelmi babaszobrai. A kiállított, mintegy 30 centiméter magas, tucatnyi baba/babapár a divát változásait mutatja be ruházatukkal a 13. századtól a 20. század elejéig.

A legkorábbi viseletben egy lovag és úrnője látható. Őket követi egy, az itáliai divat szerint öltözködő 15. századi reneszánsz pár. Lovagunk egész testét „páncélruha” borítja, úrnője ruházata brokát selyem.

Sűrűn ráncolt turbánt, rövid inget és felvágott ujjú kabátot visel a Mátyás-korabeli ifjú. A hölgy ruhájának jellegzetessége a felfüggesztett ujj, a mell alatti ruhaderék.

A barokk pár hölgyét a kerámikus művésznő aranyszállal átszőtt selyembrokát estélyi ruhába öltöztette. A férfi fején nemezkalap. Francia bálokat idéző gálaruhában látható a 18. századi rokokó pár. Egy idős hölgybaba biedermeier stílusú kockás muszlinruhában ül a hintaszéken.

Nem maradhatott ki ebből a korszakos divatbemutatóból a híresen szép bajor Erzsébet, Ferencz József felesége, Sissi sem, akit királynéi gálaruhában láthatunk. Ezt az öltözetet „havasigypár” ruhaként emlegetik.

Bemutatnak egy hölgyet is utcai ruhában, amelyet a 19. század végén viseltek. A ruha selyembrokátból és bársonyból készült. A következő 20. századi bálozó

hölgy bordó selyemruhája uszályban végződik. Láthatóvá válik a gazdagon redőzött alsósoknya. A mellette álló kalapos hölgybaba az 1910-es éveket idéző utcai viseletben látható.

Időrendi sorrendben, a kiállítás egy, az 1920-as években utcán sétáló pár viseletével zárul. A férfi cilindert visel, kezében sétapálca. A nő fején tollas kalap, ruhája zöld szorzsett.

A kis teremnyi kamara-kiállítás csak a hosszabb, ismertebb történelmi korszakok legjellemzőbb formáit mutatja be.

Tárlatukon látható még *Illyés Borbála* textil magán-

Sétáló pár az 1920-as évekből

gyűjteményéből az 1810-es évekből származó francia ruhaderék, alsónadrág és -ing az 1900-as évekből, valamint különleges csipkegalérok.

Bogyirka Emil

Ferencvárosi mozi

Kerületi szinten a mozikról elsőként

A ferencvárosi önkormányzat kiadásában jelent meg *Winkelmayer Zoltán* Ferencvárosi mozi című kötete, amelynek bemutatását február 19-én, a Ferencvárosi Helytörténeti Gyűjteményben tartották.

Szerzőjét gyermekkori élmények fűzik a kerületi filmszínházakhoz: a Balaton mozival szemben lakott, ezért oda járt legtöbbször, és a szomszédos józsefvárosi Práter utcai iskolában tanult – árulta el a könyvbemutatón. *Winkelmayer Zoltán* a Ferencvárosi Helytörténeti Gyűjtemény munkatársaként egyik szervezője volt a 2007 szeptemberében Ferencvárosi Mozi címmel nyi-

tott időszaki tárlatnak. Igaz, akkor négy mozi mutattak be, míg kötete a kerületben 1903-tól napjainkig működő, több mint húsz mozgó, mozi, filmszínházat ismerteti.

A könyv főbb fejezetei kronológiai sorrendben, a hazai filmtörténeti és történelmi időszakokat követve tárgyalják a kerületben folyamatosan megszülető, átneveződő, megszűnő mozik történetét. Vastag matt műnyomó papíron, 126 oldalon, színes és fekete-fehér fotókkal gazdagon illusztrálva, elegáns tipográfiával készült. Nem csak megjelenése, de tartalma is figyelemre méltó. A mozitörténeti fejezetek mel-

lett a kötet függelékében évekre lebontva közlik a kerületben üzemelő mozik és a 20. század szaklapjainak főbb adatait – a felhasznált irodalom megadása meg a mozi-történetben elmélyedők munkáját segítheti.

A könyvbemutatón találkozhattunk a kötet szerkesztőjével, *Gönczi Ambrussal*, aki hangsúlyozta, hogy ez a mostani már a hatodik köte-

tük – mindegyik egy-egy kiállításukra épült. Vendégük volt *Kelecsényi László* író, film- és irodalomtörténész, a nemrég megjelent *Mozizó Budapest* című kötet alkotója. Tudtával fővárosunk 23 kerületéből első ízben a Ferencvárosról jelent meg kerületi mozi-történetet tárgyaló könyv, a most bemutatott Ferencvárosi mozi.

Jászok Egyesülete

g.t.

Déryné Budán

Szoboravatás, kiállítás megnyitás

Most van kétszáz éve, hogy *Déryné Széppataki Róza* (1793, Jászberény – 1872, Miskolc) színpadra lépett. A Budavári Önkormányzat a Magyar Dráma Napján, szeptember 21-én avatta fel *Ligeti Miklós* 1945-ben elpusztult *Déryné-szobrának* rekonstruált másolatát az I. kerületi Horváth-kertben.

Az egykori szobor és a közelében állt *Budai Nyári Színkör* történetét mutatta be a Várnegyed Galéria (*Batthyány utca 67.*) kiállítása, amely szeptember 28-ig volt megtekinthető. A jászok azt is számon tartják, hogy itt, a Nyári Színkörben aratta első tomboló sikerét – mint *Cyrano – Pethes Imre* (1864, Jászárokszallás – 1924, Budapest), a Nemzeti Színház örökös tagja.

A magyar katonazene története

Kiállítás a Budavári Művelődési Házban

A Fricsay Richárd Katonazenei Hagyományőrző Egyesület „A katonakultúra szolgálatának évszázadai” címmel a magyar katonazene történetéről rendezett szeptemberben kiállítást a Budavári Művelődési Házban.

A magyar katonazene története a hadi-kürtösök, dobosok, az úgynevezett „hangászok” zenei tevékenységével kezdődött, akik kürt és dob jeleket játszva vettek részt az ütközetekben. Századokon át a vezérek a mellette álló trombitás jelzéseivel irányították a csapatokban a csapatok mozgását, hangszerjeleikkel a sereg vezénylői, harsogásával a magyar katonák bátorítói és az ellenség rémisztői voltak. Hangszerükre helyezett zászlók az egységek gyülekezési és tájékozási pontját adták. A haditrombitás

1802-ig saját lóval rendelkezett és több nyelven kellett beszélnie, mivel a hadikövet funkcióit is betöltötte.

A honvédelem irányítói az elmúlt évszázadokban a katonazene, mint kulturális misszióra is tekintettek, katonai parádékon, térzenéken közvetítették az ország kultúráját, békeidőben a szolgálati feladatokon kívül a hadsereg és a civil lakosság közötti harmonikus kapcsolatot voltak hivatva megteremteni.

A honvédezenekarok a magyar kultúra közvetítőjévé váltak, és maguk is új művészi értékeket teremtettek. Indulók egyediek és elismertek a világban – dallam- és ritmusviláguk össze nem téveszthetően jellemzi zenei örökségünket, kultúránkat.

Országunk zenei életének a katonazenekarok állandó résztvevői lettek – színházak, kávéházak, főterek népesültek be a zenekarok előadásaira, a katonakarmesterek dalárdákat, zeneiskolákat alapítottak és segítettek a munkájukat. A katonazenének ez a korszak hozta meg azt a széles társadalmi megbecsülést és elismerést, szervezeti háttérrel a nemzeti hadseregekben, amely máig is kihat e szakmára.

A katonazene helyének és szerepének kutatását, zene-tudományi vizsgálatát, e speciális kultúra bemutatását és népszerűsítését a Fricsay Richárd Katonazenei Hagyományőrző Egyesület támogatja.

Sárosi Péter

Budafok, Péter-Pál utca

A rendszerváltást követően megalakulhatott civil szervezetek számon tartják jubileumaikat, egy-egy megemlékezésen vagy kiadvány készítésével összegzik tevékenységüket. Jó példája ennek a Budafoki Péter-Pál Utca és Környéke Polgári Kör nemrég megjelent vékony füzet, melyet Képes Krónika címmel állított össze Joó Ernő budafoki helytörténész. Igaz, jelentőségben nem vetekedhet Kálti Márk munkájának forrásértékével, de a Péter-Pál utcában és környékén élők számára egyértelműen pozitív visszajelzést ad tízéves tevékenységük összegzésével. Ízléses küllem, műnyomó papír és négyszínnyomás jellemzi a sok színes fotóval illusztrált kiadványt, amely a „hely szellemének” sokszínű ápolási lehetőségeit, a helyi közösség létrehozásának eredményes formáit ismerteti.

100 legszegényebb

Kurt Lewin Alapítvány

Ferencváros, a fény és árnyék városrésze

A Ferencvárosi Helytörténeti Gyűjteményben szeptember 17-én Paál Kálmán alpolgármester nyitotta meg a Kurt Lewin Alapítvány

100 legszegényebb című vándor fotókiállítását. Utalt arra, hogy a kerület rehabilitációs programjának végén a nyomort kell felszámolni.

Az 1800-as évek emlékei

Ferencvárost a fény és árnyék városrészének nevezte, ahol még 26 lakótömb várja rehabilitációját.

A tárlaton tíz kategórián belül (Szökevények, Függők, Családtalanok, Testárusok, Otthontalanok, Kuporgatók, Foglyok, Elfelejtettek, Rossz tanulók, stb.) konkrét emberek sorsát mutatják be. Az interjúkat újságírók, a fotókat profi fényképészek készítették.

Fotókiállításuk tágabban értelmezi a szegénységet a pénztelenségnél. A hiány sokféle jellegű lehet: anyagi

1848/49 katonazenéjéről

nélkülözés, testi, vagy kulturális kiszolgáltatottság, függőség, családi kapcsolatok hiánya... Megnyitójuk a Gypsy Caravan Project (Kanyarog az út – Egy cigánykaraván meséi) című amerikai film vetítésével zárult.

Másnap a Kurt Lewin Alapítvány videópályázata nyertes filmjeit vetítették, és adták át díjaikat. Ezek a filmek a Magyarországon élő cigány és nem cigány emberek együttműködésében megvalósuló önkéntes kezdeményezéseket mutatták be.

G.T.

A budai Vár díszkútjai

Pecz Samu kútja a Szilágyi Dezső téren

• folytatás az első oldalról

Athéné. Eredetije Budapest Főváros Városházának előcsarnokában van.

Napjainkban a Szentháromság téren e kutat hiába keressük, betömték. Ámde mégis van a téren egy kis kút a Józsefvárosból idehozott Illés-kút. E kút egykor az Orczy-kertben, a Ludovika területén volt, amelyet építés során eltávolítottak, majd idehelyezték. Szántai Lajos városvédő barátunk, munkálkodik azon, hogy az Illés-kút helytörténeti táblát kapjon. Akik e kútból oltják szomjúkat, ne csak kérdezzék, de tudják is, hogy honnan származik ez a szép öntöttvas kút.

A 19. század klasszicizmusának emlékei között díszkutat is találunk, mint például Praxitelész görög szobrának másolatát az Úri utca 53. számú ház előtti parkban, amelynek elhelyezési tervét Pfanl Egon építész készítette el 1967-ben.

A klasszicizmus 20. századi üzenetét hordozza a Kazinczy-kút a Bécsi-kapu téren. A lépő bronz leányalak szimbolikus szobrát és Kazinczy Ferenc tondóba foglalt arcmását Pásztor János mintázta. A Bécsi-kapu térbe illeszkedő nyugodt klasszicizáló kút építész tervezője Hikisch Rezső volt.

A Kazinczy-kút

A Bécsi-kapu alatt, a Várlejtőn a gyermekek kedvenc mackó figurája Dörmögő Dömötör és társai fogadnak. Maugsch Gyula mintázta meg a neves gyerek mesemondó, Sebők Zsigmond alakjait. A szoborcsoport korábban a II. kerületben a Lukács fürdő előtt, a budai Duna-parti parkot gazdagította.

A budai Váron kívüli szobrok közül említésre érdemes a Lajos-kút a Budai Vigadó előtti Corvin téren, vagy Pecz Samu építész emlékkútja – a szobor készítője Berán Lajos, a kor híres éremművész-szobrásza – a református templom parkjában, a Szilágyi Dezső téren.

Praxitelész szobrának másolata (Hébe-kút)

életét. A tűzvész egyik szemtanúja, Schöfft József festő a tabáni Szent Katalin templom Szent Flórián oltárképét elkészítve őrizte meg számunkra a rettegett nap látványát.

Szeptember 5-én a Budavári Önkormányzat, a Tabán Múzeum és a Tabán Társaság közös megemlékezést szervezett a tabáni tűzvész 200. évfordulója alkalmából. 11 órakor megkoszorúzták a gellérthegyi

A Strobl-ház kútjából március 15-én vör

ban, a Szilágyi Dezső téren.

A kút és szobor elhelyezésében Pecz Samu tanítványa, Rerrich Béla építész és kertészmérnök jeleskedett. A modern alkotások között szerepel Melocco Miklós Cilius-kútja a Szilágyi Erzsébet Gimnázium előtt.

A legnagyobb – méltóan a királyi várhoz – Hauszmann Alajos építész és Strobl Alajos szobrász Mátyás-kútja. A nagy király emlékműve egyben a magyar vadászat szimbolikus megfogalmazása is. Főalakja Mátyás király vadászként, a remek magyar vizslával. Szép

emléktáblát, majd emlékmisét tartottak a Tabáni Szent Katalin templomban. Ezt követte egy időszaki kiállítás megnyitója tabáni Helytörténeti Gyűjteményben.

Megemlékezéseket szeptember 12-én a Tabáni Helytörténeti Gyűjteményben tartott emléküléssel folytatták.

A Szent Katalin-templom (Schöfft József, 18

Tűzvész a Tabánban

Kétszáz éve történt

1810. szeptember 5-én, az erősen szeles és száraz napon a szél felkapott egy parazsat Schuller János kádármester udvarán és meggyújtotta a ház tetőszindelyét. A forgószél a lángokat felkapva, percek alatt elterjesztette a tüzet a szomszédos épületek tetőszerkezetén. Az oltást nehezítette, hogy a szokatla-

nul meleg és száraz időjárása miatt a kutakban alacsonyan állt a víz szintje, sőt, egyes helyeken a kutak teljesen ki voltak száradva. Fél óra elteltével a Tabán már négy helyen égett. Néhány óra alatt minden elégett: házak, állatok, bútorok, vagyontárgyak. Csak a Tabánban ötven ember vesztette

Ferencváros Kálvin-szobra

A Kálvin téren, tíz éve avatták

Szobor folyik (A fotók a szerző felvételei)

Ilonka költői alakja, a tudós Bonfini és Mujko, a király bolondja együtt látható a Kárpátok legismertebb vadállataival, nagyszerű kompozíciós egységet alkotva. A díszkút a királyi vár orszlános kapuja közelében, az északi oldal homlokzatán mesterséges vízeséssel nyert elhelyezést.

A Budai Várban sétálva ne feledkezzünk meg gyönyörködni a szép kutakban és emlékezzünk egyben azok érdekes történetére. Amint a városoknak, tereknek utcáknak van múltja, a szobrokkal díszes kutaknak is, ezért méltóak a bemutatásra.

Vízy László

Verdes Miklós Szent Flóriánról, Róky Zoltán Schöfft József és Szent Flórián „kapcsolatáról”, Völgyesi Levente a kor városi tűzrendszetéről, Oravecz Éva a nagy tabáni tűzvészről, Saly Noémi a Tabán tűzvész követő újjáépítéséről tartott meghívójuk szerint előadást.

templom oltárképe (111)

Búza Barna a magyar művészek rangidőse, sok nehézségen keresztül ment életének egyik legszebb gyümölcseként megbízást kapott a Dunamelléki Református Egyházkerülettől, egy egész alakos Kálvin szobor megformálására. Alkotását a budapesti Kálvin téren helyezték el, közel a főváros egyik legrégebbi református templomához.

A két és fél méter magas bronzszobor mintegy három és fél mázsa finom minőségű bronzból készült. Az öntés kényes munkáját az érdi Fémplaszt bronzöntőde végezte, amelynek vezetője Domonkos Béla szobrászművész.

A szobor posztamentumán található egy felirat: „KÁLVIN JÁNOS GENFI REFORMÁTOR NOYON, 1509-GENF 1564.” Hátdalán: „EMELTE A DUNAMELLÉKI REFORMÁTUS EGYHÁZKERÜLET A MILLENNIUM ÉVÉBEN, A MAGYAR REFORMÁTUSOK IV. VILÁGTALÁLKOZÓJA ALKALMÁBÓL 2000. JÚNIUS 30.” E szobor leleplezése a világtalálkozó megnyitójának egyik

kiemelt ünnepi eseménye volt. Már az 1930-as években megfogalmazódott a művészen, hogy a Kálvin téri templom elé „kell” egy Kálvin-szobrot készíteni. A szobor konkrét megtervezése az 1990-es években történt.

Búza Barna Vésztőn született, 1910. december 30-án. Budapestre való felkerülésével kapcsolatban a következőket mondta el: „1928-ban Pestre kerültem... A Kálvin téri templomba jártam, ahol meghatározó hit-élményeim kaptam... A téren állt a Danubiuskút (ma az Erzsébet teret díszíti), de én már akkor odaálmodtam a kút helyett a Kálvin-szobrot. Ez az álmom mindig velem volt, hiszen a Kálvin téri templomba járok azóta is. Elkészítettem a szobor modelljét és lelkész barátaim szelíd, de kitartó unszolására bemutattam Hegedűs Loránt püspök úrnak, aki öt példányban megöntette a modellt, majd a világtalálkozóra az egyházkerület megrendelte a szobrot. Így talált egymásra az én álmom és a megrendelő óhaja. Végül is 72 évi „áldott állapot” után így született meg a Kálvin-szobor a Kálvin téren.” A szobrász a Kálvin ábrázolás megalkotásakor a formák leegyszerűsítésére töreke-

dett, így a szobor megjelenésével is a reformátor szerény életvitelét tükrözi.

Kálvin szobra a Kálvin téren (A szerző felvétele)

A művész szavai szerint alkotása: „Határozott. Bibliás. Éles metszésű arc, ellentmondást nem tűrő férfikarakter. Szakmai szempontból ezek jó fogódzók voltak. Ilyennek éreztem mindig. A róla készült rézkarcok tanulmányozása és a róla írott munkák elolvasása után is. Olyan sokáig éltem vele és hordoztam magamban őt, hogy amikor nekiláttam a szobor elkészítésének, öt hét alatt elkészültem vele.”

A szobrot a négyes metróhoz kapcsolódó állomás átépítési munkálatok miatt 2007-ben a Károly Gáspár Református Egyetem Hittudományi karának helyt adó Ráday utca 28. számú épület udvarán helyezték el, átmeneti jelleggel.

Millisits Máté

Vízy László tusrája – elhelyezési terv 1999-ből

Ötvenéves a honismereti mozgalom

● folytatás az első oldalról

duló jegyében zajlott: a honismereti mozgalom ötven éve és a trianoni békeszerződés – 90 éve történt – volt az előadások, viták meghirdetett témája.

Június 28-i ünnepélyes megnyitóján a városi és megyei vezetők üdvözölték az akadémiát, kitüntetések kaptak a honismeret munkásai, köztük *Gábrriel Tibor*, a Budapesti Honismereti Társaság (BHT) titkára, akit *Bél Mátyás* emléklappal tüntettek ki. Emléklapot kapott *Körtvélyesi Oszkár* (Angyalföld), *Breinich Gábor* (Budapest Főváros Levéltára) és sajnos már halála után *Jelenics József* (Angyalföld) is. A BHT felterjesztésére a fővárosi polgármesterek közül elsőként kapott kitüntető oklevelet *Derce Tamás*, Újpest polgármestere. Az ötvenéves jubi-

leum kapcsán a BHT ma is aktív alapító tagjai – *Bogyirka Emil*, *Bolla Dezső*, *Bóta Piroska*, *Csomor Tibor*, *Karacs Zsigmond* – jubileumi emléklapot vehettek kézhez. Ezt követően nyitották meg a megyei és fővárosi honismereti egyesületek fél évszázados tevékenységét bemutató kiállítását

Délután a mintegy kétszáz résztvevő csoportokban, szakmai vezetéssel ismerkedhetett meg Kőszeg nevezettségével. Másnap megismertük a Honismereti Szövetség új elnökét – *Debreczeni-Droppán Béla*, a Magyar Nemzeti Múzeum történész-levéltárosa –, majd a honismeret fél évszázadával foglalkoztak. *Halász Péter* a Honismereti Szövetség örökös tiszteletbeli elnöke – aki nemsokára Gyimesbe költözik – áttekintette a mozgalom sorsát, különös figyelemmel a szervezeti formákra és ki-

adványokra. *Kováts Dániel* a honismeret iskolai alapjainak fontosságát hangsúlyozta. Kiemelte a múltból a reformkort és az 1925-ös népiszkolai törvényt. Utalt saját tapasztalataira: a honismeret gazdagítja az iskola határendszerét, kitűnő alkalom átélhető, élményszerű ismeretek szerzésére.

lemzőbb tevékenységeikről. A Budapesti Honismereti Társaság képviseletében *Gábrriel Tibor* titkár a Budapesti Historiák rendezvényeiről és azok írásbeli rögzítéséről adott tájékoztatást.

Következő napjuk Trianonról szólt, történelmileg vizsgálva a tragédia okait és következményeit, főleg történészek előadásában.

A konferencia negyedik napján a hagyományok szerint tanulmányúton vettek részt a jelenlevők, négy útvonalon megismerve a vendéglátó Vas megye értékeit, hagyományörző tevékenységeit.

Utolsó nap a határon túli magyarok számoltak be honismereti munkájuk nehézségeiről, szépségeiről. Záráskor megállapíthatuk: ez a Honismereti Akadémia is jól sikerült, tanulságos és gondolatébresztő öt nap volt Kőszegen!

Róbert Péter

Kiállítás a megyékből – balra az első a budapestiek anyaga

Bartha Éva a honismereti táborok múltjára emlékezett: regóstáborok, olvasótáborok, honismereti táborok. Később sok szó esett honismereti-helytörténeti pályázatokról és a húsz éve folyamatosan működő megyei egyesületek beszámoltak legjel-

A budapesti „honismeret” fél évszázada

Kiállítás a Honismereti Akadémián

A Honismereti Szövetség és a Vas Megyei Honismereti Egyesület szervezte kőszegi XXXVIII. Országos Honismereti Akadémián (június 28. – július 2.) a megyei szintű honismereti egyesületek közös kiállítás keretében

adtak tájékoztatást fél évszázados honismereti/helytörténeti tevékenységükről. Minden egyesület egy darab azonos méretű, háttámlás és vízszintes vitrines installációt használhatott.

A Budapesti Honismereti Társaság vitrinjében bal oldalt az állampárt idején, a Hazafias Népfront Budapesti Bizottsága és a Fővárosi Népművelési Tanács által kiadott válogatott kiadványok, középen a Társaság 10 éves

törzstagsági emlékérméje, a Városunk című újság első és akkor utolsó száma, valamint a Társaság által önállóan szervezett Budapest '56 és Mátyás király öröksége című fővárosi középiskolás történeti vetélkedők feladatfüzetei, jobb oldalt a Társaság kiadásában megjelent Budapesti Helytörténeti Emlékkönyv I–VI. kötete volt látható.

Az üvegezett háttámlán szereplő négy A/4-es méretű fotó a Társaság két egynapos szakmai tanulmányútját és a Budapesti Historiák előadásait szemlélítette, a négy A/5-ös nagyságú fotón a Budapest '56 és Má-

tyás király öröksége című fővárosi középiskolás történeti vetélkedő döntőinek egy-egy pillanatát mutatták be. A háttámla jobb oldalán a Társaság által működtetett Budapesti Helytörténeti Portál Belépő és Hírek nyitóoldalainak június közepi kinyomtatott anyagai, bal oldalán a fél évszázadot áttekintő Budapesti Honismereti Kronológia volt látható.

A fővárosi tárló...

...és a háttámlán elhelyezett anyag

A tárlat egyik fényképe

„Múlt-kor-kép. Családi fényképek Soroksáron 1945-ig” címmel szeptember 15-én az új időszaki kiállítást Fogarasi Klára főmuzeológus, a Néprajzi Múzeum munkatársa nyitotta meg.

Tárlatunkon gyűjteményünk fotótárának 1945 előtt készült fotográfiáiból látható válogatás. Mintegy egytized része került bemutatásra a több mint ezer tétellel rendelkező gyűjtemény-

„Múlt-kor-kép”

Családi fényképek Soroksáron 1945-ig

nyi egység anyagának. A kiállítás tematikus egységeinek többségében a korabeli fotózás jellemző alkalmi és szituációi is körvonalazódnak: egyrészt a gyűjtemény legrégebbi fényképei, az emberi életút szakaszai, munka és szórakozás, közélet és magánélet, másrészt a fotó, mint (mű)tárgy-együttes – egy-egy családtól bekerült kollekció, a fényképek használata a privát szférában, a soroksári lakosság által igénybe vett fotográfusok és műtermek.

A kiállítás installációjában a papírképek mellett tárgyak is megjelennek, segítségként a fotókon szereplő „adatok” értelmezéséhez, a dokumentált jelenység konkrét, helyi megjelenési formáiként. Az időszaki tárlat megrendezésének kettős célkitűzése volt: az eddigiekben ilyen mélységben be nem mutatott műtárgy-együttes reprezentatív

szemléjén túl a gyűjteménygyarapítás eszköze is, ösztönözni próbálja a látogatókat további fényképek

gyűjtésére, megőrzésére, a történeti kutatás számára hozzáférhetővé tételére. A kiállítás anyaga 2011. júliusáig tekinthető meg, szerdától szombatig, 14 és 18 óra között.

S.I.

Budapesti Históriaik

A Budapesti Honismereti Társaság Budapesti Históriaik című előadóest-sorozatát minden hónap első szerdai napján, du. 5 órai kezdéssel Budapest Főváros Levéltára földszinti konferenciatermében tartjuk (Budapest, XIII. ker., Teve u. 3–5.). Ezek nyilvánosak, belépődíj nélküliek, minden érdeklődőt szeretettel várunk.

Október 6. (szerda) 17 óra

– *Trianon emlékei a Magyar Nemzeti Múzeumban*
– Előadó: Balahó Zoltán, a Magyar Nemzeti Múzeum Történeti Tára történésze

– Műhely: a *Zürichi Magyar Történelmi Egyesület tevékenységéről* – Előadó: Sancz Klára háznagy

November 3. (szerda) 17 óra

– *A Neugebäude (Újépület) mártírjai*

– Előadó: dr. Tóth József tanár

– Műhely: a *Zugliget Egyesület tevékenységéről*

– Előadó: dr. Salamin András, az egyesület elnöke

December 1. (szerda) 17 óra

– *Budafok pincéinek története*

– Előadó: Joó Ernő helytörténész

– Műhely: a *Budafoki Péter-Pál Utca és Környéke Polgári Köre tevékenységéről* – Előadó: dr. Szigeti Zoltán, a kör elnöke

Ferencvárosi Helytörténeti Egyesület

Az utóbbi évek kerületi helytörténeti tevékenységeinek új szervezeti formát nyújtva 2005 áprilisában alakult meg a Ferencvárosi Helytörténeti Egyesület, amelynek székhelye a Ferencvárosi Helytörténeti Gyűjteményben van, elnöke Lukács Emilia. Az egyesület célja Ferencváros helytörténeti hagyományainak ápolása, helytörténeti értékeinek feltárása, tanulmányi és tehetséggondozó versenyek szervezése, részvétel a pedagógusok továbbképzésének és önképzésének segítésében, szervezésében. Az egyesület az

alábbi feladatok elvégzését vállalta:

– helytörténeti ismeretek oktatásának szervezése

(szakkörök, önképzőkörök működtetése), tanulmányi és tehetséggondozó versenyek szervezése, tudományos és ismeretterjesztő programok biztosítása, pályázatok kiírása, a városrész történeté-

vel kapcsolatos kutatások ösztönzése, tanulmányi kirándulások;

– szellemi műhelyek működtetése, előadások, viták szervezése;

– részvétel a helyismereti-helytörténeti információk felkutatásában, összegyűjtésében és közreadásában, a helytörténeti irodalom gyarapításában;

– a helyi közösségek igényeinek megfelelően közhasznú adattárak létrehozása.

Az egyesület első kiadványa – egy '56-os emlékkötet – 1956 Ferencvárosban címmel jelent meg 2006 októberében. Tevékenységüket Ferencváros Önkormányzata is támogatja.

Tabánért Alapítvány

Sokak számára ismerős a helyi lokálpatriotizmust ápoló Tabánért Alapítvány tevékenysége. A Vecsey András vezetésével működő civil szervezet 2011. évi, plakátformátumú falinaptárát a Tabáni Helytörténeti Gyűjtemény 13 archív fényképe és Fischer József 1910-ben írt verse, „A Tabán dicsérete” teszi emlékeztetővé. A mára picivé zsugorodott városrész lakóit nem csupán a Budavári Önkormányzat támogatásával megjelent falinaptárral, de egy kis „zsebnaptárral” is meglepte az alapítvány – utóbbi egyik oldalán Zórád Ernőnek a „Tabán – Kereszt tértől délre” című színes festményével, hátlapján a 2011-es naptárral találkozhatunk.

Tabáni Helytörténeti Gyűjtemény és Dokumentációs Központ

(szakmai besorolás nélkül)
Vezető: Jankóné Pajor Ildikó,
tel.: 201-7093,
cím: 1013 Bp., Döbrentei u. 9.,
nyitva: Sze, Szo, V: 14–18 óra,

Óbudai Múzeum és Könyvtár

Vezető: Népešy Noémi,
tel./fax: 250-1020
cím: 1033 Bp., Fő tér 1.,
nyitva: K–V: 10–17 óra.

Újpesti Helytörténeti Gyűjtemény

Vezető: Szöllősy Marianne,
tel.: 370-0652,
cím: 1043 Bp., Berda J. u. 48.,
nyitva: K–P: 10–17, Szo: 10–14 óra.

Ferencvárosi Helytörténeti Gyűjtemény

Vezető: Gönczi Ambrus,
tel.: 218-7420,
cím: 1092 Bp., Ráday u. 18.,
bejárat az Erkel utcából,
nyitva: K–P: 12–18,
Szo: 10–14 óra.

Kőbányai Helytörténeti Gyűjtemény

Vezető: Bihari József,
tel.: 261-5569,
cím: 1102 Bp., Halom u. 37/b.,
nyitva: H, K, Sz, P: 10–14,
Cs: 14–18 óra.

Alberfalvi Helytörténeti Gyűjtemény és Iskolamúzeum

Vezető: Belezna Andor,
tel.: 208-6635,
cím: 1116 Bp., Pentele u. 8.,
nyitva: K és Cs: 16–18 óra.

Etele XI. kerületi Helytörténeti Gyűjtemény

Vezető: Osvai Katalin,
tel.: 06-30-644-9309,
cím: 1117 Bp., Erőmű u. 4.,
nyitva: Sze: 15–18 óra.

Hegyvidéki Helytörténeti Gyűjtemény és Galéria

Vezető: Balázs Attila, tel.: 457-0501,
cím: 1126 Bp., Beethoven u. 1/b.,
nyitva: K, Cs, P: 10–18 óra.

Angyalföldi Helytörténeti Gyűjtemény

Munkatársak: Maczó Balázs, Varga Máté,
tel.: 349-1501, cím: 1132 Bp., Váci út 50.,
nyitva: K–Cs: 11–17, P: 9–16 óra.

Zuglói Helytörténeti Műhely

(szakmai besorolás nélkül)
Mb. vezető: Bese Judit, tel.: 251-1910,
cím: 1145 Bp., Uzsoki u. 57.
Kiállításuk nyitva:
H, K, Sze, Cs: 10–18 óra.

Rákospalotai Múzeum

Vezető: Mojzes Ildikó, tel.: 419-8216,
cím: 1158 Bp., Pestújhelyi út 81.,
nyitva: K, Cs, Szo: 10–14,
Sze: 14–18 óra.

Kertvárosi Helytörténeti Gyűjtemény

(szakmai besorolás nélkül)
Vezető: Széman Richárd
tel: 401-0866,
cím: 1165 Bp., Veres Péter út 157.,
nyitva: H–Cs: 10–16 óra.

Erdős Renée Ház Muzeális Gyűjtemény és Kiállítóterem

Vezető: Ádám Ferenc,
tel.: 256-6062, 258-4693,

fax: 256-9526,
cím: 1174 Bp., Báthory u. 31.,
nyitva: K–V: 14–18 óra.

Kispesti Helytörténeti Gyűjtemény

Vezető: Siklós Zsuzsa, tel.: 281-1619,
cím: 1191 Bp., Csokonai u. 9.,
Nyitva: K–P: 14–17 óra

XVIII. Kerületi Pedagógiai Intézet és Helytörténeti Gyűjtemény – Múzeumsarok

Vezető: Frank Gabriella,
tel.: 295-0877, 06-20/258-0667
cím: 1183 Bp., Szent Lőrinc sétány 2.,
nyitva: K–Szo.: 14–18 óra.

Pesterzsébeti Múzeum

Vezető: D. Udvary Ildikó,
tel.: 283-1779,
cím: 1203 Bp., Baross u. 53.,
nyitva: K–Szo.: 11–17 óra.

Csepeli Művelődési Központ Helytörténeti Gyűjteménye

Vezető: Maár Katalin,
tel.: 06-70-383-4287, 06-70-383-4288,
cím: 1213 Bp., Szent István út 230.,
nyitva: H–Cs: 10–15 óra.

Budafok Barlanglakás Emlékmúzeum

Vezető: Garbóci László,
cím: 1222 Bp., Veréb u. 4.,
(Kulcs a Mező u. 52. sz. alatt,
Lakatos családnál)

Soroksári Helytörténeti Gyűjtemény

Vezető: Sasvári Ilona,
tel.: 287-3057,
mobil: 06-20-226-4043
cím: 1238 Bp., Sztítás u. 105.,
nyitva: Sze, Cs, P, Szo: 14–18 óra

Budapest történetének válogatott bibliográfiája XXXV.

Antall Péter (1964-): Szépséges Budapest / fényképezte Antall Péter és Gedai Csaba. – [Budapest]: Kossuth, cop. 2010. – 112 p. : ill., színes ; 29 cm

A Budapesti Városvédő Egyesület 25 éve / [szerk. Czaga Viktória]. – Budapest : BVE, 2010. – 182 p. : ill., részben színes ; 24 cm

A „világváros” Budapest két századfordulón / [... szerk. Barta Györgyi, Keresztély Krisztina, Sipos András]. – Budapest : Napvilág, 2010. – 372, [1] p. : ill. ; 23 cm

Faurest, Kristin: Tíz tér / Kristin Faurest ; [ford. Palla Mária és Farkas Ákos] ; [a fényképeket Glázer Attila kész.] – [Budapest] : Városháza, 2010. – 69 p. : ill., részben színes ; 21 cm. – (A mi Budapestünk, ISSN 1215-8895)

Balogh Géza: A bábjáték Magyarországon : a Mesebarlangtól a Budapesti Bábszínházig /; [közread. a] Budapesti Bábszínház. – [Budapest] : Budapesti Bábszínház : Vince Kiadó, cop. 2010. – 254 p. : ill., részben színes ; 25 cm

Feitl István (1955-): A hosszú hatvanas évek : a XVIII. kerület története 1957-1970 között / [közread. a] PIHG. – Budapest : Pedagógiai Intézet és Helytörténeti Gyűjtemény, 2010. – 113 p. : ill. ; 23 cm

Ferencváros kétszáz éve / [szerk. és a szöveget gond. Götz Eszter, Orbán György]. – Budapest : Ráday Könyvesház, 2010. – 254 p. : ill., színes ; 26 cm

Fodor Veronika: A csepeli Weiss és a Chorin család : munkásjólét és szociális gon-

doskodás / [Fodor Veronika]. – Paks : Fodor V., 2010. – 120 p. : ill. ; 21 cm

Horváth György: Dél-pesti zenei mozaikok : érdekességek Pestszentlőrinc-Pestszentimre, valamint Kispest, Pesterzsébet, Soroksár és Csepel zenei életéből / [kiad. a Dohnányi Ernő Zeneiskola]. – Budapest : Dohnányi E. Zeneisk., 2010. – 504 p. : ill. ; 24 cm + 1 CD

Horváth Péterné: Schlick Ignác vasöntő és a Schlickgyár története. – Budapest : XIII. kerületi Közművelődési Nonprofit Kft Helytörténeti Gyűjteményének Klubja, 2010. – 40 p. : ill. ; 15x20 cm. – (XIII. kerületi helytörténeti füzetek, 1416-8278 ; 16.)

„Közös akarattal” : írások a 100 éves Pestújhely civil társadalmáról / [... szerk. Holló

Szilvia Andrea] ; [közread. a] Rákospalotai Múzeum. – Budapest : Rákospalotai Múzeum, 2010. – 302 p. : ill. ; 25 cm

Gábor Eszter (1937-): Az Andrássy út körül / [közread.] ... Budapest Főváros Levéltára. – Budapest : Osiris : BFL, 2010. – 504 p. : ill., részben színes ; 27 cm

Színház a Szerecsen utcában / Dávid Ferenc, Gajdó Tamás ; [közread. az] Új Színház – [Budapest] : Új Színház : Kossuth, 2010. – 151, [8] p. : ill. ; 25 cm

Varga Ferenc: A XVI. kerületi sport története. – Budapest : Corvin Művel. Ház, 2008-2010. – 2 db ; 24 cm. – 2., Cinkota, Mátyásföld és Sashalom. – 2010. – 127 p. : ill. – (Kertvárosi helytörténeti füzetek, ISSN 1586-0906 ; 20.)

Gali Ágnes

Hazai Likőr-, Rum- és Szeszárugyár

Konyak, rum, kevert – Angyalföldön

Az Angyalföldi Helytörténeti Gyűjteményben az angyalföldi Hazai Likőr-, Rum- és Szeszárugyár múltját bemutató „Konyak, rum, kevert” című tárlatot szeptember 16-án, nyitotta meg egy „jamaicai trombitás”, *Bodrogi Gyula*, a Nemzet Színésze. Kiállításuk törzsanyaga *Gerencsér Emil*, a gyár néhai igazgatója gyűjteményéből szár-

mazik, melyet a Zwack Múzeumtól és más országos közgyűjteményektől kölcsönzött tárgyakkal egészítettek ki rendezői, *Maczó Balázs* és *Varga Máté*.

A 19. században kialakult és a 20. századra megerősödött hazai likőripar negyedik nagyüzeme volt az 1911-ben alapított Hazai Likőr-, Rum- és Szeszárugyár Rt., amely Budapest

A 20. századra megerősödött a hazai likőripar

Újpestről jöttek...

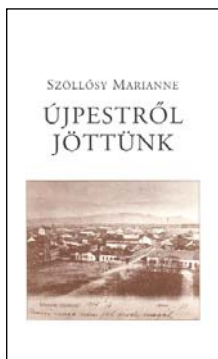
Emlékekben élő történelem

Harminchárom interjúalany, harminchárom életút szerepel a közelmúltban megjelent igényes tipográfiajú kötetben, és ami valamennyit összeköti, a rendkívül színes hagyományokkal rendelkező település: Újpest. A könyv címe (Újpestről jöttünk) finoman utal gyermekkorunk kedves játékára, az Amerikából jöttünk...-re, ám ezúttal a valaha „kis Amerikaként” emlegetett Észak-pesti város lakói, illetve innen elszármazott, vagy munkájuk révén idekötődő polgárok mesélnek „mesterségük címeréről”.

Az interjúk készítője – egyben a kötet szerkesztője –,

Szöllősy Marianne, 2001-től vezeti az Újpesti Helytörténeti Értesítő interjú rovatát. Egy évtized elteltével, a lapban megjelent legérdekesebb beszélgetéseket gyűjtötte kötetbe. Az egyedi sorsok önmagukban is rendkívül érdekesek, hiszen a beszélgetőtársak között akad többek között nemzetközi hírű pszichológus, ismert vegyész, építész,

diplomata, filmrendező, kisiparos és főrabbi. Néhány esetben a leszármazottak idézik fel szüleik, nagyszüleik újpesti pályáját, köztük a

Maczó Balázs köszönti a megjelenteket – jobbra Bodrogi Gyula

mai XIII. kerületében működött, a Forgách utcában. A bécsi nagytőkés Léderercsoport által életre hívott likőrgyár tevékenységi köre a likőripari termékek előállításán és forgalmazásán kívül kiterjedt a minisztérium által engedélyezett finomszesz forgalmazására. Likőripari termékeik – gyümölcslevek, borpárlat, gyümölcspálinkák, rumeszencia – mellett mezőgazdasági földbirtokok is biztosították a holt idény gazdaságos kihasználását. A gyárat az 1990-es években

a Zwack cég felvásárolta majd megszüntette.

Az Angyalföldi Helytörténeti Gyűjtemény új időszaki kiállításán a látogatók megismerhetik a mára szinte feledésbe merült gyár történetét, és megtekinthetik a múzeumban őrzött likőrtermékeket: 1930 és 1980 között gyártott, Európa-szerte ismert, tetszetős csomagolású italokat bontatlan formában; számtalan kézzel festett címkét, vicces plakátot és a gyár életét bemutató fotókat.

AHGY

cégnagyár igazgatójának fia, az újpesti munkástanács 1959-ben kivégzett elnökének lánya, egy ma már idős lányunoka – akinek nagyapja a századforduló Újpestjének építési vállalkozója volt, vagy egy neves író, aki színházalapító édesapjáról mesél.

A családi és szakmai történetekből mozaikszerűen áll össze a város (városrész) története, és a hely szelleme még azokat az olvasókat is megérinti, akik soha nem lépték át Újpest határát. A beszélgetések alapján egy rendkívül sokszínű, befogadó és feltörekvő települést ismerhetünk meg.

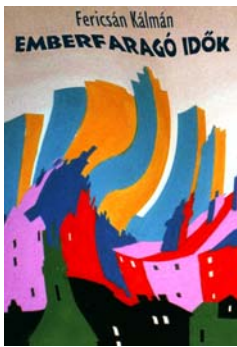
E valaha-volt városban az iparosok, a gyári munkások civil egyesületekbe, sport- és művészetpártoló körökbe szerveződtek, ugyanakkor egyes „epizódokból” képet kapunk a nyomor mélységeiről és a polgári jólét hétköznapjairól is.

Szerzőnk kitűnő arányérzékkel vezeti át az olvasót a múltból a „létező” szocializmusba, az 1950-ben a fővároshoz csatolt, ledózerolt, majd lakótelepekkel benépesített IV. kerületbe. A kötet ebből az időszakból is számtalan különleges életpályát, és érdekes információt tartogat. Az Újpesti Önkormányzata által támogatott könyv valamennyi „hőse” az újpesti hagyományok ismerője, folytatója vagy teremtője.

Rojkó A.

Emberfaragó idők

„Emberfaragó idők. Bevezetés Újpest neveléstörténetébe (1832–1952).” címmel került forgalomba *Fericsán Kálmán* munkája. A több mint 400 oldalas kötet az újpesti iskolák története

és rendeletek előírták volna. A „Közsegi Tanonciskola 1880-ban létesült – a törvény csak 1884-től írta elő megalakítását. Így lett a „Faipari Szakiskola” a történelmi Magyarország

mellett az országos törvénykezés legfontosabb eseményeit, a politikai változásokat is érinti.

Ez a munka átfogóan bemutatja az újpesti iskolákat. A jegyző (nótárius) működésétől a felekezeti iskolákon keresztül az Eötvös-féle törvényen át, az állami iskolák megalakulásáig vázolja a nevelés gondolatának fejlődését és röviden a tanítás gyakorlatát is. Külön-külön tárgyalja az egyes iskolatípusok kialakítását és ezek időbeli megjelenését a településen. Újpest szinte valamennyi iskolája előbb alakult meg és kezdte el munkáját, mint azt a törvények

első önálló faipari szakiskolája 1895-ben. Ennek a folyamatnak részeként jelent meg 1901-ben – szintén elsőként – a Leány-tanonciskola is.

Fericsán Kálmán a könyvében valamennyi eddig ismert iskolát legalább megemlíti. Ezzel is jelzi, hogy az egyes iskolák történetének a kidolgozása még további munkát igényel. A szerző hangsúlyozza, hogy az elmúlt 8-10 év alatt sok támogatást kapott művének elkészítése közben. Budapest Főváros Levéltárában (még a Leonardo da Vinci utcában) *Herczeg Etelka* segítségével és irányításával

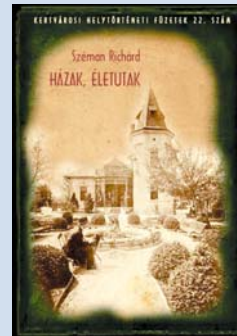
tette meg az első lépéseket. *Gajári István* levéltáros végig követte és segítette az egész munkát. Kéziratát az Újpesti Helytörténeti Gyűjtemény vezetője – egyben a könyv egyik lektora – és az Újpesti Városvédő Egyesület több tagja véleményezte. Illusztrációi a fővárosi levéltár és a kerületi helytörténe-

ti gyűjtemény anyagai mellett újpesti családi gyűjteményekből származnak. Címlapját Bertalan Tivadar festőművész tervezte, előszavát a városalapító leszármazottja, nagykárolyi Károlyi László, zárszavát Újpest polgármestere, Derce Tamás írta.

F. K.

Házak, életutak

A Kertvárosi Helytörténeti Füzetek 22. kötete *Széman Richárd* 2007-ben, a kerületi Fórum újságban megjelent cikksorozatát fogja össze, egészíti ki kerek

egésszé. A szerző riportjaiban a generációkkal ezelőtt épült házak és a benne élők kapcsolatait keresi: a mesélők visszaemlékeznek a család történetére, vagy saját életüket idézik fel. Történeteik közvetlen színtere a ház, ahol élnek, vagy ahonnan elindultak a század zivataros útjain, majd visszatértek oda. Az épület a benne élők hétköznapijával, ünnepeivel alakul, változik, és közben feltárul a 20. század történelmének sok

apró mozaikkockája. „Ez a füzet kaleidoszkóp. A képek, elbeszélések benne színes üvegcserepek, változó formákat, színeiket: a pillanatok retinám rögzítet-

te, az elbeszéléseket magnóra vettem, ami látható, fényérzékeny anyagra másoltam, és a végső, kész történet (pillanatok sora) – a szavakat, mondatokat, képeket rakosgatva – állt össze a számítógép tükrén. Minden, amit leírtam, hű a mesélők által elmondottakhoz. Csak hangulatokat, színeket tettem hozzá, a történeteken nem változtattam” – olvashatjuk a könyv szerzői előszavában.

SZ.R.

A Váci úti Schlick-gyár

XIII. kerületi helytörténeti füzetek

Az Angyalföldi helytörténeti füzetek sorozatának 16. tagja, *Horváth Péterné* munkája Schlick Ignác vasöntő pályájával és az általa alapított híres gyárral foglalkozik

Szerző neve jól ismert a helytörténeti mozgalomban, tartalmaz írásai és az általa vezetett séták nagyon népszerűek a fővárost megismerni akarók köreiben. Most megjelent füzeté sem

okozott csalódást, értékes és szép munka. Nagyon gazdag adatokban, valóságos kincsesbánya azok számára, akiket érdekel a magyar ipar és a főváros történetének egy szép fejezete. Összefoglalja az ipari háttérrel, egy svájci eredetű iparoscsalád felívelő pályáján keresztül.

Az általuk alapított gyárat különböző helyszínek után az akkor még üres Angyalföldre telepítik s ez szerencsés ötletnek bizonyul. Nagyüzem lesz belőle, melynek vasszerkezetei itthon és külföldön keresettek és beválnak. Egyik legjelentősebb gyára lesz a Váci útnak, a magyar gépgyártás hajdani

főutcájának, munkái hozzájárulnak a mai Budapest arculatának kialakulásához. Itt öntötték városunk legszebb szobrait, a leghíresebb épületek tetőszerkezetét, rengeteg házba került innen oszlop, vasszerkezet, telepek a csatornázáshoz, vízművekhez. Villamosokat gyártottak, hídszerkezeteket és még mennyiféle gépet! Ha egy gonosz varázsló egyszer csak eltüntetne minden Schlick gyármányt megszűnne a főváros. Összedőlne a pályaudvarok, kupola nélkül

maradna a Parlament, a Bazilika és az Iparművészeti Múzeum, sok színházban elmaradna az előadás színpadmozgató gép nélkül, nem szállhatnánk villamosra sem.

Az erdélyi kissármási gázkitörést is egy Schlick gyárban készült szerkezettel fojtották el.

Fényképek sokasága teszi tetszetőssé ezt a füzetet, amelynek terjedelmes bibliográfiája szinte tudományos rangot ad.

Róbert Péter

Tibi, te bitang jó...

Ferencvárosi Helytörténeti Gyűjtemény

A csokoládé az emberi szervezetben felszabadítja az úgynevezett boldogsághormont, melynek következtében felfrissül, testének öregedése lelassul, kedélyállapota javulni kezd, stressz-tűrő és koncentráció képessége növekszik, memóriája pedig nagyobb sebességfo-

Stühmer Frigyes 1885 (fametszet)

kozatba kapcsol. Ha mindehhez hozzáteesszük még azt is, hogy szabályozza a koleszterint, és kiváló orvosság szív- és érrendszeri megbetegedésekre, hát csak áldhatjuk annak a nevének, aki feltalálta az örök élet elixírjét.

Mi, magyarok elsősorban Stühmer Frigyesnek tartozunk köszönettel mindezért, aki hazánkban elsőként ho-

nosította meg a csokoládé nagyüzemi termelését. Ő és utódai egy kis cukorkaüzemből Európa-hírű nagyvállalatot teremtettek, nevét együtt emlegették a nagy kortársakkal, a Suchard-dal, a Lindt-tel, a Gerbaud-val és a Nestlé-vel. Legendás termékei a Zizi, a Tibi, vagy a Frutti sokak számára még a ma is ismerősen csengenek.

Kiállításunk Stühmer Frigyesnek, illetve a Vágóhid utcai csokoládégyárnak állít

A Vágóhid utcai csokoládégyár (1943)

emléket. A tárlaton bemutatandó rengeteg fénykép és tárgy mellett egy 20 perces filmet is levetítünk, mely a csokoládégyártás rejtelmibe kalauzolja a látogatót.

Bízunk benne, hogy ízleni fog... Mert a csoki finom, a Tibi pedig bitang jó..., és reméljük, még sokáig az is marad...

Winkelmayer Zoltán

Csokigyár a Vágóhid utcában

A Ferencvárosi Helytörténeti Gyűjteményben október 8-án megnyíló gyáripari kiállítás a gyűjtemény és a Magyar Kereskedelmi és Vendéglátóipari Múzeum együttműködésének köszönhetően jöhetett létre.

Stühmer Frigyes már kortársai is a magyar ipar úttörői közé sorolták. Mecklenburgban született 1843-ban. A cukorkakészítés mesterségét Ludwigslustban sajátította el a Schulze és Társa cégnél, majd

Hamburgban dolgozott. Itt érte Nagy Ferenc meghívása, hogy vegye át az Ősz (ma Szentkirályi) utcai kis cukorkaüzem vezetését. 1868-ban érkezett Pestre. Alig telt el két év, és megvásárolta az üzemet. Az 1885-ös Budapesti általános kiállításon sikerrel szerepelt a Stühmer-csokoládé. I. Ferenc József a magyar ipar fejlesztésében kifejtett tevékenységéért Stühmer Frigyeset a koronás magyar érdemkereszttel tüntette ki.

1928-ban Stühmer Frigyes utódai családi részvénytársaságot alapítottak, 1939-ben új gyár építésébe fogtak a ferencvárosi Vágóhid utcában, s 1943-ben már fel is avatták. A gyárat 1948-ban államosították, tulajdonosai külföldre menekültek. Az 1950-es és 60-as évek elsősorban a géppark fejlesztésével teltek. Gépesítették a legkeresettebb táblás áru, a „Tibi” teljes gyártásmenetét is, formázó-vonal kiépítésével.

Budapest Főváros Levéltárában október 4-én mutatja be Gyáni Gábor történész, akadémikus és Tosics Iván szociológus, a Városkutató Kft. ügyvezető igazgatója a Napvilág Kiadó tanulmánygyűjteményét, A „világváros” Budapest két századfordulón-t.

Budapest két századfordulón

A gazdasági élettől a városfejlesztésig

Barta Györgyi, Keresztély Krisztina és Sipos András szerkesztette a kötetet – mindhárman képviselik is magukat egy-egy tanulmánnyal a kiadványban. Barta Györgyi és Keresztély Krisztina fővárosunk 20. század végi történetével (a külföldi működő tőkével ill. a közszféra szerepével), Sipos András („Világváros” Nyugat és kelet határán? Várospolitikai törekvések Budapest nemzetközi vonzerejének erősítésére, 1870–1918)

a főváros, később székesfőváros nemzetközi rangját, majd 1920 után idegenforgalmának erősítését célzó tevékenységekkel foglalkozott.

A tanulmánygyűjtemény írásai a 19. és a 20. századforduló Budapestjét hasonlítják össze a gazdaság, a közlekedés, a kommunikáció, a népesedés és a városfejlesztés tekintetében. Szerkesztését motiválta, hogy mindkét vizsgált évszázad végén jelentős politikai változások történtek (a kiegye-

zés és a rendszerváltoztatás), amelyek következményei Budapest fejlődésére is meghatározó hatást gyakoroltak. A tanulmányok számtalan újszerű megállapításából érdemes kiemelni, hogy a 19. század végén Budapest (és az ország) gazdaságát „a hazai nagybankok és nagyipari vállalatok uralták... a külföldi partnereknek nem volt lényeges szerepük ebben”, míg az ezredfordulón a magyar bankokban a külföldi banktőke részesedése 88 százalék volt, és Budapest fejlődését tőkehiány nehezíti.

gábrriel

Kulturális Örökség Napok

A felemelő század – A nemzeti „styl”

A Kulturális Örökségvédelmi Hivatal szervezésében szeptember 18. és 19. napján rendezték meg a 2010. évi Kulturális Örökség Napokat, amelynek idején a témakör A felemelő század – A nemzeti „styl” volt. A számtalan budapesti programból kiemeljük, hogy mindhárom nagy fővárosi közgyűjtemény (BTM, BFL, FSZEK) és szinte mindegyik

Az európai szintű rendezvény-sorozat 25 éve tart, ma már 50 ország vesz részt rajta.

A KÖN idén egybeesett a Szakrális Művészetek Hetével (például Templomok éjszakája) – amelyet szeptember 17-én a Magyar Nemzeti Múzeum Dísztermében az Ars Sacra Alapítvány és az ország első múzeuma felkérésére *Udvardy György*, az

Udvardy György segédpüspök a Díszteremben

kerületi helytörténeti gyűjtemény/múzeum kapcsolódott a programsorozathoz.

Esztergom–Budapest Főegyházmegye segédpüspöke nyitott meg.

Halász Péter Gábor Tibornak adta át a Bél Mátyás-díjat

tevékenységét legmagasabb kitüntetésével, a Bél Mátyás-díjjal ismerte el, melyet a szövetség örökös tiszteletbeli elnöke, *Halász Péter* adott át.

A nemzeti styl

Antrop-Arte Egyesület

Kallina Mór saját tervezésű lakóházának homlokzati rajza

A Budai Vigadóban szeptember 27-én Egy század fel-emelő változásai A nemzeti styl címmel rendezte meg az Antrop-Arte Egyesület konferenciáját, amelyen a 20. század főbb „szellemi” vonulatait, szemléletváltozását mozaikszerűen rakták össze. Az ideológiai vonulatok (*Szelei István*) mellett, a polgári otthon ideálképéről (*Gergely Katalin*), a cserkészmozgalom hazafiságra neveléséről (*Nagy Balázs*), zenei örökségünk jövőjéről (*Jánosi*

András), a pszichoterápia változásairól (*Takách Gáspár*), a nők szerepének változásáról (*Farkasné Bereczki Mária*), a Kallina-Árkay család három generációjának önépítkezéséről (*Aczélné Halász Magdolna*) esett szó. Konferenciájuk címének a KÖN napok idején a témakörrel való harmonizálása feltehetően nem véletlen – a tárgyi örökségünkkel egyenrangú szellemi örökségünk jelentőségére utal.

(g.t.)

Gratulálunk

A Honismereti Szövetség a XXXVIII. Országos Honismereti Akadémiája június 28-i közgyűlési ünnepélyes megnyitóján *Gábor Tibor* történész, a Budapesti Honismereti Társaság titkára kiemelkedő fővárosi helytörténeti tevékenységét legmagasabb kitüntetésével, a Bél Mátyás-díjjal ismerte el, melyet a szövetség örökös tiszteletbeli elnöke, *Halász Péter* adott át.

Újpest Önkormányzata *Kovács Ivánné Jurasz Margitot*, az Újpesti Városvédő Egyesület elnökét negyvenöt éves gyógypedagógiai és évtizedes helytörténeti tevékenységéért Újpestért-díjjal tüntette ki. Kitüntetését az Újpesti Városnapok megnyitóján, augusztus 27-én *Derce Tamás* polgármestertől vehette át.

Kovács Ivánné Derce Tamástól veszi át az Újpestért-díjat (Fotó: Horváth Dávid)

Felelős szerkesztő: Gábor Tibor
Szerkesztőbizottság:

Breinich Gábor, Buda Attila, Róbert Péter, Sándor P.Tibor, Sipos András.
Alapította a Budapesti Honismereti Társaság és a Budapesti Történeti Múzeum.
Kiadja a Budapesti Honismereti Társaság
(1043 Budapest, Berda József u. 48., tel.: 370-0652,
e-mail: bphnt@upcmail.hu, internetes változat: www.bphnt.hu)
Nyomás: Kolofon Kft., ISSN 1418-4273

Ingyenes lapunk kereskedelmi forgalomba nem kerül, megtalálható a budapesti kerületek múzeumaiban, helytörténeti gyűjteményeiben, Budapest Főváros Levéltárában, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár kerületi fiókjában és a Budapesti História elnökségénél. A Nemzeti Kulturális Alap, a Budavári és a Ferencvárosi Önkormányzat támogatásával készült kiadványunk.